

Danske (og norske) besøgende i Hospitalet S. Maria dell' Anima i Rom.

Ved Cand. mag. J. Lindbæk.

Den tyske Koloni i Rom var i Middelalderens sidste Aarhundreder meget stor. Størstedelen af Værterne i Leonina (Bydelen omkring Vatikanet) vare tyske, de tyske Bagere og Skomagere havde egne Lav og egne Broderskaber, og Fortegnelserne over dem findes endnu bevarede. Endvidere fandtes der mange tyske ved den pavelige Kurie i mangfoldige Stillinger, fra Skrivere til Kardinaler. Forskellige Paver, som Nikolaus V og især Pius II, der kendte Tyskerne godt fra sit lange Ophold ved Konciliet i Basel, havde begunstiget denne Tilstrømning. Især kom dog Tyskerne til Rom som Pilgrimme. Jubelaaret 1350 havde bragt mangfoldige af disse; Værtshusene havde langtfra Plads, og de stakkels fremmede havde maattet døje haardt under Romernes Lyst til at udnytte deres Besøg. Det var da naturligt, at Tyskerne ønskede at opnaa nationale Midtpunkter for deres Koloni, og de fik saadanne i de to Hospitaler Campo Santo og S. Maria dell' Anima¹⁾.

Den første af disse Stiftelser²⁾ regner sin Herkomst tilbage helt til Karl den stores Tid (796). Den største Rolle spiller den i det 15de Aarhundrede, især efter Konciliet i Basel, da Pavedømmet var restaureret, og Rom atter stod som Kirkens Midtpunkt. Campo Santos Arkiv blev imidlertid for Størstedelen ødelagt ved Roms Plyndring

1527 og har meget lidt tilbage fra det 15de Aarhundrede. Den ældste bevarede Medlemsfortegnelse begynder først Aar 1501 (til 1530). Der vil næppe i den være mange Oplysninger at hente for Danmarks Historie.

Den anden Stiftelse var af langt yngre Datum, men blev snart den fornemste. Sidst i det 14de Aarhundrede havde en pavelig Soldat, Johann Peters fra Dortrecht, skænket tre Huse, som han ejede i Nærheden af Piazza Navona, til Stiftelsen af et Pilgrimsherberg med tilhørende Kirke. Han blev energisk støttet af Dietrich fra Nieheim, en tysk Prælat, der i mange Aar (1378—1410) indtog en indflydelsesrig Stilling ved Kurien, iøvrigt en ivrig Tilhænger af Samtidens Reform- og Konciliebestræbelser. Denne hjalp ikke alene med Penge, men skaffede ogsaa Pavens Støtte, saa at Hospitalet fik dennes Stadfæstelse den 9de November 1399. Efter at de tunge Tider i Aarhundredets Begyndelse vare overstaaede, fik det snart stor Betydning. I almindelige Aar husede det tre- til femtusende Pilgrimme, og i Jubelaar kunde dette Tal gaa langt op over titusinde. Medens Campo Santo væsentlig søgtes af de lavere Klasser, kom der, især efter 1450, mange fornemme til Anima. I dets Medlemsfortegnelser findes optegnet 130 Biskopper, 20 Hertuger og Kurfyrster, 50 Fyrster og Grever, 70 Baroner og over 1000 højere og lavere Gejstlige; ialt rummer Broderskabsbogen over 3000 Navne. Der findes i denne Medlemmerne af 125 Gesandtskaber til Paven, og en lang Række Biskopper indviedes i Hospitalets Kirke, blandt disse dog ikke andre Nordboer end Biskop Hans Teiste af Bergen (1474).

Med en saadan Tilstrømning maatte baade Pilgrimsherberget og Kirken snart blive for smaa, og kort før det store Jubelaar 1500 begyndte man da ogsaa at ombygge begge Dele. Hvad angaar Herberget, fik man en udmærket Hjælp ved, at Biskop Egerdus Durcop af Slesvig, Broderskabets fornemste Medlem, ved sit Testamente (1499) havde skænket Hospitalet sit nybyggede og velindrettede Hus.

Kort før hans Død (6te November) havde Broderskabets Medlemmer besluttet at opføre en ny Kirke. Egerdus' Sygdom har vel været Grunden til, at hans Navn savnes under Dokumentet derom (udstedt 24de September 1499³). Den mest bekendte af dettes Underskrivere er den pavelige Ceremonimester Johannes Burckardus, Forfatter af det bekendte *Diarium* (1483—1506); han var blandt de ivrigste til at fremme Hospitalets Vel og havde gentagne Gange været dets Provisor. — Den 11te April 1500 kunde man lægge Grundstenen til den nye Kirke, som man derefter byggede paa i mere end 20 Aar, skønt den første Begravelse i den kunde ske allerede 1510. Der samledes ind over hele Tyskland til at bestride Omkostningerne, og mange af dem, der give Bidrag til Hospitalet, notere udtrykkelig, at deres Gaver ere »ad usum fabrice«. — Reformationen og Roms Plyndring tilføjede Anima følelige Tab, og det blev i den følgende Tid paa mange Maader vanrøgtet, men i vore Dage er det atter Midtpunkt for de talrige tyske og østrigske Pilgrimme.

Til Hospitalet var der som til de fleste lignende Stiftelser knyttet et Broderskab. Dette gaar for Animas Vedkommende tilbage til Hospitalets Stiftelse, maaske lige til Avignontiden (1348). Medlemmerne af det skulde give et Bidrag ved Indtrædelsen (15 bollendini) og desuden hvert Aar 12 bollendini⁴). Disse Regler synes imidlertid aldrig at have været overholdt strængt; der findes baade mindre og større Bidrag. Desuden ofredes der flere Gange aarlig til Hospitalet af de Medlemmer, der befandt sig i Rom, regelmæssigst paa Festen Purificatio (2den Februar). Det almindelige Bidrag ved den Lejlighed var 2 carlini. Hvad der kom ind herved, foruden ved Lejeindtægt af Stiftelsens mange Ejendomme, benyttedes især til Forplejning af Pilgrimme. Hver Pilgrim, Mand eller Kvinde, der ønskede det, skulde i Følge Broderskabets Statuter nyde Gæstfrihed i Hospitalet 3—4 Nætter eller, om dettes Provisorer⁵) fandt det rigtigt, længere Tid. Broderskabets Medlemmer nød godt

af den Aflad, der var forbundet med det: de havde dernæst Ret til at blive begravede i Hospitalets Kirke, hvor der hver Dag skulde synges Messer for de afdøde og hvert Fjerdingaar holdes højtidelige »exequiæ« for deres Sjæle. Kan man undre sig over, at disse Bestemmelser i en strængt religiøs Tid maatte bevæge mange til at give deres Skærv? — I den sidste Del af det 15de Aarhundrede indførtes der højere Taxter for at optages i Broderskabet, og det kostede endda det dobbelte af disse at blive indtegnet i Broderskabsbogen. For længere Titler betaltes mere endnu. Det skyldes disse Bestemmelser, at Anima i Modsætning til Campo Santo blev en fornem Anstalt; men det skyldes ogsaa dem, at det førstes Medlemsfortegnelser nu have en saa stor historisk Interesse.

De svenske, der kom til Rom, havde deres naturlige Midtpunkt i S. Brigittas Hospital⁶⁾, boede der og bleve Medlemmer af dets Broderskab. Rimeligvis have ogsaa mange danske og norske boet der (dets Rektor husede i et enkelt Aar 18 svenske og 12 danske), men desværre kunne vi intet vide derom, da Størstedelen af dette Hospitals Arkiv er sporløst forsvundet, maaske bragt til Polen af Kong Sigismund. — De danske og norske havde ikke noget saadant Midtpunkt, og man maa da søge deres Navne andetsteds. Mange af dem (over 80) findes optagne som Medlemmer af det Broderskab, der var knyttet til det berømte Hospital San Spirito in Sassia⁷⁾. En Del findes ogsaa som Medlemmer af Animas Broderskab. De fleste af disse findes i det halve Aarhundrede, der følger efter Nikolaus den femtes Jubelaar 1450, det første efter Koncilietiden, og efter at det store Skisma var endelig overstaaet.

Kristiern den 1ste opholdt sig i Rom fra den 6te til den 27de April 1474. Han besøgte under dette Ophold

Hospitalet San Spirito og fattede saa stor Interesse for det, at han virkede for at faa en Aflægger af det oprettet i sin Hovedstad⁸⁾. Traditionen vil ogsaa vide, at han gav et større Bidrag til dette Hospital. Imidlertid har jeg i Ordenens Arkiv endnu ikke fundet noget Vidnesbyrd derom, ligesom det ogsaa er paafaldende, at han ikke lod sig indtegne som Medlem af Hospitalets Broderskab. Grunden hertil har vel været, at dette Broderskab, der først fornyedes 1478⁹⁾, paa Tiden for hans Besøg var gaaet saa temmelig i Glemme. Derimod lod han sig, den sidste Dag af sit Ophold, optage som Medlem af Animas Broderskab sammen med de fornemste Mænd i sit Følge. Det Bidrag, han selv gav, ti Dukater, var forholdsvis stort; til Sammenligning skal jeg anføre, at Hertugen af Stettin 1498 for sig og sit Følge kun gav lidt over 4 Dukater. Det er ganske karakteristisk for den sparsommelige Dronning Dorothea, at hun paa ingen af sine to Romerrejser gav Bidrag hverken til Anima eller til San Spirito.

Senere træffes en lang Række Oplysninger om Egerdus Durcop fra Hildesheim, der blev Helrik von der Wisch's Eftermand paa Slesvigs Bispestol. De give gode Bidrag til Karakteristik af denne mægtige Prælat, der i mange Aar beklædte det indflydelsesrige Embede som Auditor ved Domstolen Rota, en Tidlang var Kong Hans's Orator i Rom¹⁰⁾ og næsten under hele sit Ophold i Rom staaer betegnet som det fornemste Medlem af Animas Broderskab. — I Følge Tidens Skik benyttede han sin Indflydelse til at erhverve sig store Indtægter ved at skaffe sig det ene Embede og Præbende efter det andet. Hans Indtægters Størrelse kunne bl. a. maales ved, at han kunde betale en saa betydelig Sum som 60 Dukater aarlig i Husleje. Det skyldes sikkert hans Indflydelse, naar mange andre tyske, navnlig Medlemmer af Animas Broderskab, i hans Tid indtrænges i Kanonikater og andre Embeder i Danmark og især Stiftet Slesvig¹¹⁾.

Det følger af sig selv, at en saa mægtig Mand ikke

kunde have synderlig Lyst til at opgive sin indbringende Stilling i Rom for at drage til det fjærne Slesvig Stift; det var langt bekvemmere at nyde Bispestolens Indtægter i Rom. Faktisk varede det ogsaa længe efter hans Anerkendelse, inden han begav sig til sit Stift. Der udstedtes et Lejdebrev for ham og hans Ledsagere 15de Juli 1493, uden at han dog benyttede det, og det var først næste Aar, at han af Frygt for Pesten (!) forlod Rom med et nyt Lejdebrev. Ved sin Bortrejse lovede han kun at være borte et halvt Aar¹²⁾, og han maatte da i Begyndelsen af næste Aar ansøge om at faa sin Rejsetilladelse udvidet til at gælde et halvt Aar til. Han risikerede ellers at miste sin Stilling som Auditor, og Frygten derfor har hurtigt drevet ham tilbage til Rom, hvor han er allerede i September 1495¹³⁾. Det stemmer godt overens hermed, at han lod sit Hus staa til sig i Rom og under sin Fraværelse stadig betalte Huslejen af det.

I de to nærmeste Aar derefter synes han at have holdt sig tilbage fra sine Landsmænd. Hans Navn fattes ved de aarlige Ofre den 2den Februar, og han viste en rodfæstet Uvilje mod at betale sin Husleje, betalte stadig for sent og endda aldrig den fulde Sum, da han stadig kunde finde Paaskud til at trække fra i denne. — Hans sidste Levedage kan man følge næsten Dag for Dag. Da han mærkede, at Døden nærmede sig, blev han ivrig for at sørge for sin Sjæl ved gode Gærninger. Han betalte i Hast hele den resterende Husleje, lod sin Tjener Johannes Grasshoff indtræde i Broderskabet og indsatte Hospitalet til Arving af sit nybyggede Hus. Det har sagtens gjort et dybt Indtryk paa ham, da hans Yndling, den unge Benedict Pogwisch, hvem han havde sørget for at skaffe adskillige Embeder, døde den 1ste November 1499. Faa Dage efter (6te November) fulgte Egerdus ham i Graven. Alle-rede samme Dag udstedtes to Pavebuller, der gav Kardinalen af S. Prisca, Johannes de Castro, to af hans Efter-

ladenskaber, Bispestolen i Slesvig og Skatmesterembedet i Lübeck m. m.

Efter Egerdus' Død var Forbindelsen mellem Anima og Danmark næsten afbrudt. Hverken i Broderskabsbogen eller Regnskabsbogen findes optegnet Nordboer før Udsendingene fra Ærkebiskop Erik Valkendorf (1511) og Biskop Lage Urne (1512) og efter dem næsten heller ingen. Det er næppe et Tilfælde, at Broderskabsbogen i San Spirito viser den samme Tomhed. I Virkeligheden synes Forbindelsen mellem Danmark og Rom at være langt svagere efter end nærmest før 1500, hvad nu end Grunden kan have været, om det skyldes den nye Krig med Sverige eller andre Aarsager.

De nedenfor følgende Notitser ere hentede fra Animas Broderskabsbog (*Liber Confraternitatis beate Marie de Anima*) og fra den første Bog over Indtægterne (*Liber receptorum*)¹⁴). Den første er en smukt indbundet Bog i Kvart paa 136 Pergamentsblade. Pagineringen er foretaget sent (c. 1600) og meget skødesløst, saa at man har sprunget mange Blade over. Bogen er anlagt 1463; i dette Aar indførte Skriveren Henricus Marwede de Medlemmer af Broderskabet, som han fandt i andre Bøger i det daværende Arkiv, men i Reglen uden Aar, hvad der berøver de ældste Notitser en stor Del af deres historiske Værd. Marwede indskrev Navnene i forskellige Afdelinger, Paver, Kejsere og Konger, Kardinaler o. lign., højere verdslige, højere og lavere gejstlige, levende og døde Velgørere af Stiftelsen, men denne Orden blev senere aldeles ikke overholdt, om der end aldrig kom en saa kaotisk Forvirring som i San Spiritos Broderskabsbog. — Det var først i det 16de Aarhundrede, at Medlemmerne som Regel indskrev sig egenhændigt; det var kun sjældent Tilfældet før, og selv et tilføjet »*manu propria*« betyder langt fra altid egenhændig Indtegnings.

Som Samling af Autografer frembyder denne Broderskabsbog da langt fra den Interesse som den fra San Spirito.

Den første bevarede Liber receptorum gaar fra 1426 til 1515; senere findes der ingen saadan samlet Bog over Indtægterne. Den er ligeledes i Kvart, 359 Sider stor og skrevet paa Papir. Bogen er ført af de skiftende Provisorer og angiver Hospitalets Indtægter ved Optagelsesgebyrer, Huslejeafgifter og de regelmæssige Ofringer. Den er ført med stor Orden og Omhu, Maaned for Maaned, ligesom Skriften i Reglen er klar og læselig. Den giver mange interessante Bidrag til Tidens Kulturhistorie ved Oplysninger om Husleje, Arbejds løn og Møntkurs. Den absolute Samtidighed i dens Oplysninger bevirker, at dens Tidsangivelser i Tvivlstilfælde maa foretrækkes for Broderskabsbogens¹⁵⁾.

Notitserne ere her ordnede kronologisk, fra begge Bøger mellem hverandre. Person- og Stednavne ere skrevne med stort, men iøvrigt er intet ændret i Ortografien.

Indtegnelser.*)

c. 1428. Nicolaus Mandach, Rector parrochialis ecclesie in Wastunp Lundensis diocesis¹⁶⁾ (C. 186).

1450. Die decima septima aprilis fuit receptus in fratrem Theodericus de Calnen (R. 95).

Johannes de Anvelde¹⁷⁾ miles de Holtzacia (C. 19).

1450, XII Maii dominus Hermannus de Oest, canonicus Hamborgensis, ex parte quondam nobilis viri Johannis de Anetelde (!) militaris Slesvicensis diocesis heri defuncti et in ecclesia hospitalis sepulti et in eius anime remedium dedit michi [?: provisorii hospitalis] XIII florenos Renenses (R. 96).

1454 Marts. Magister Johannes Lindeman litterarum apostolicarum abbreviator fuit receptus in fratrem in die Annunciationis beate Marie virginis et solvit boll. IV. (R. 111).

*) Liber Confraternitalis betegnes ved C. Liber Receptorum ved R.

Anno domini MCCCCLVI die dominica tertia octobris. Johannes Lindemann Slesuicensis ecclesie canonicus electus fuit provisor hospitalis (R. 120).

1459 Februar. Nomina soluentium in festo Purificationis pro candelis cereis emendis: Theodericus Calins. flor. (R. 133).

Johannes Lindeman, Sleswicensis et Bunensis Coloniensis diocesis ecclesiarum canonicus obiit Rome 1459 die Jovis 15 Martii, in hospitalis beate Marie Theotonicorum introitu tumultus (C. 194).

1463. Helricus de Wisch¹⁸⁾ (senere tilføjet): prepositus Sleswicensis, notarius Palatii (C. 77).

1463. Nomina confratrum solventium angarias Lucie: Helricus de Wisch . . . boll. 3. Theodericus de Calins . . . boll. 14 (R. 148).

1463. Offertorium in die assumptionis beate Marie: Elricus de Wisch . . . grossus I (R. 151).

1463. De angariis post festum Crucis: Elricus de Wisch . . . boll. III. (R. 151).

1464. In festo purificationis: Helricus de Wisch . . . boll. III. (R. 153).

1464. Offertorium de mense maii pro hospitali: Helricus de Wisch . . . boll. III. (R. 155).

Magnus Andree de Dacia, decanus Roskildensis m. p. anno 1466 (C. 65).

1466. Die purificationis recepi pecunias infrascriptas per manus J. Lenth: Magnus Andree . . . boll. VII. (R. 161).

1466. Octob. Magnus Andree decanus Roschildensis III. gros. boll. I. (R. 164).

Johannes Johannis, decretorum doctor, canonicus Roskildensis 1467 (C. 65).

1467 Februar. Johannes J^hannis doctor, canonicus Roschildensis, pro fraternitate I. gross. (R. 165).

1467. Recepi de angariis post festum sancte Lucie per manus Johannis Lete pro Magno Andree gross. I. (R. 168).

1472. Johannes Breyde¹⁹⁾ canonicus Sleswicensis.

1472. Sequitur collecta de angaria penthecostes: Johannes Brede boll. VI. quattrini II. (R. 183);

1472. Die purificationis recepi per manum R. p. domini

T. de Calins prepositi Lubicensis s. d. n. Referendarii ducatos de camera XXX facientes ducatos currentes XXXI carl. XVIII. quos dedit in defalcacione census noue domus. (R. 187).

Christiernus, Dacie, Suecie, Norvegie, Sclavorum et Gothorum Rex, Sleszwicensium et Holsacie dux, in Oldenborgh et Delmenhorst comes, 1474 die 27 Aprilis (C. 10).

Johannes dux Saxonie et in Lewenborgh die XXVII Aprilis 1474.

Nicolaus Ronnowe Miles, Marschallus Regni Dacie 1474 die XXVII Aprilis. Conradus de Rethbergh, Comes, Canonicus Coloniensis²⁰). (C. 19).

1474 Junii. Die Lune XX. Recepi XIII ducatos papales [qui faciunt] florenos XIII, VIII boll., a rege Dacie et duce Saxonie et per manus domini T. Klinckrade, quorum decem dedit rex et II dux et I marscalcus regis (R. 190).

1474 Septbr. Die Jovis prima. Recepi a magistro Theodorico Arudes clerico Bremensis diocesis substituto Tilemanni Brandis sex ducatos papales nomine et ex parte quondam Johannis Remstede²¹) protonotarii Hamburgensis in hospitali sepulti (R. 190).

1474 Decbr. Dominica XVIII. Recepi unum ducatum de camera a R. p. d. episcopo Bergensi²²) tunc consecrato. (R. 191).

Dominus Theodoricus Calnis de Ytzeho, decretorum doctor, prepositus Lubicensis et sancti Blasii Brunswicensis ecclesiarum, sancte sedis apostolice prothonotarius et S. D. N. Sixti pape IV referendarius et Christierni regis Danie etc. orator, dedit hospitali centum ducatos, sed non sunt soluti (!), et 1475 die 14 augusti est in hospitali sepultus in choro (C. 196).

Egerdus Durcap, decretorum doctor, decanus Mindensis, eiusdem et Hildesemensis ecclesie canonicus, archidiaconus Borssem in eadem Hildesemensi, sacri palatii apostolici causarum auditor, 1486 die 29 Octobris. [In margine] Auditor rote et episcopus Slesvicensis ac prepositus Hildesiensis ecclesiarum, in hospitali sepultus 1499 die 6 Novembris (C. 11).

1486. Secunda Novembris R. p. dominus Eghardus Durencop, sacri palatii apostolici causarum auditor pro fraternitate dedit duos florenos renenses [qui faciunt] ducat. I. carl. VI. boll. VI. (R. 226).

1487. Collecta in die purificationis: Dominus Egerhardus auditor carl. II. (R. 231).

1488. Collecta in die purificationis: R. d. p. Egardus Durcap auditor rote carl. II. Theodericus Thetens²³) carl. II. (C. 1488). Theodericus Thetens Lubicensis et Sleswicensis ecclesiarum dedit carl. III (C. 71).

1489. Collecta in die purificationis: R. p. d. Egerdus Durcap Auditor rote carl. II²⁴). (R. 235).

1489 Maj. Die Sabbati 23 recepi in presentia magistri Johannis Volquini Notarii coram R. p. d. Egerdo episcopo Sleszwicensi pro productione cuiusdam registri carl. V. (R. 237).

1489. Indictione septima die prima mensis Novembris pontificatus in Christo patris et domini nostri domini Innocentii divina providentia pape VIII anno sexto, Ego Johannes Burkardus prepositus sancti Florentii Haselacensis Argentinensis diocesis et decanus sancti Thome Argentinensis ecclesiarum, capelle s. d. n. pape Clementis Ceremoniarius, receptus fui a Reverendissimo in Christo patre domino Egerdo Durcap electo Sleswicensi, unius ex sacri palatii causarum auditoribus locumtenente, et aliis confratribus confraternitatis hospitalis beate Marie de Anima Theotonicorum in Urbe in confratrem eiusdem confraternitatis, quam salvator noster exaudire dignetur in vitam eternam. (C. 69).

1490. Collecta in die purificationis: R. p. d. Egerdus Durcap clericus (!) Sleswicensis carl. II. (R. 240).

1491. Collecta in die purificationis: R. p. d. Egerdus Durcap episcopus Slesuicensis carl. II. (R. 243).

1492. Collecta in die purificationis: R. p. d. Egerdus episcopus Sleuicensis pro se et suis dedit carl. IIII. (R. 247).

Ego Joachim de Alvelde²⁵), canonicus Sleszwicensis huic fraternitati me ascripsi anno 1492 die Jovis 9 mensis Februar. (C. 70).

1492 Febr. Die nona accepi a domino Joachin de Aluelden canonico Sleuicensi, qui est inscriptus, duos carl. (R. 248).

1493. Die X Maii dominus Eckhardus episcopus Sleswicensis soluit pro pensione domus sibi locate ducatos XXX. III carl. exorta III kal. aprilis proxime preteriti. (R. 253).

1493. Die XI nouembris recepi a domino Theoderico Thetensen III florenos renenses repertos apud quendam Nicolaum Misorem, qui decessit in hospitali, faciunt II ducatos, carl. VII. (R. 254).

1494 Febr. XXX ducatos III carlinos ex parte domini episcopi Sleswicensis ratione pensionis exorte III kalendas octobres proxime preteriti. (R. 255).

1494 Maji. Dominus Egerdus Slesuicensis dedit XXX ducatos in carlinis exortos III kal. Aprilis proxime preteriti (R. 256).

1495. Die lune XXIII febr. R. d. Egerdus episcopus Slesuicensis inhabitator secunde domus dicti hospitalis soluit per manus domini Luderī Bruntzwig seruitoris sui ducatos triginta pro pensione eiusdem domus sex mensium inceptorum prima mensis octobris proxime preteriti. (R. 259).

1495. Die VIII Novembris. R. p. d. Egerdus episcopus Slesuicensis inhabitator secunde domus dicti hospitalis soluit per [manus] d. Luderī Bruntzwig seruitoris sui ducatos triginta pro pensione eiusdem domus sex mensium inceptorum prima mensis aprilis proxime preteriti. (R. 261).

1496. Die II Januarii R. d. Egerdus episcopus Slesuicensis soluit per manus domini Luderī Brunswick²⁶⁾ seruitoris sui ducatos viginti quatuor et carlinos prope quinque ad rationem decem carl. pro ducato, et quinque similes dixit se exposuisse pro reformatione cloace et aliis necessariis, pro pensione secunde domus hospitalis predicti, quam inhabitat, sex mensium inceptorum die prima octobris proxime preteriti, que faciunt duc. XXIV. boll. XXVII. den. VIII. (A. 261).

1496. Die IX Januar. [Revision af Provisoren Johannes Burchardis Regnskab. Øverst blandt Revisorerne]. Ita est actum prout supra in presentia nostra Egerdus episcopus Slesuicensis. (R. 262).

1496. Die XVI Julii soluit R. p. d. episcopus Slesuicensis inhabitator secunde domus pro pensione sex mensium inceptorum prima aprilis proxime preteriti ducatos viginti septem currentes, et tres similes dixit se exposuisse pro reformatione cannalis cloace. (R. 265).

Benedictus Aleuelt²⁷⁾ canonicus Sleswichsensis in die s. Martini dedit unum flor. 1496. (C. 82).

1496. Elemosina. Die undecesima mensis Novembris fuerunt recepti ad fraternitatem hospitalis nostri domini Johannes Schuderinck canonicus Apostolorum Coloniensium et Benedictus Aleuelt canonicus Schleswicensis, et quilibet eorum dedit pro elemosina dicto hospitali unum flor. renen. ad valorem novem carl., facit duc. I carl. VIII. (R. 266).

1497. Collecta in die Purificationis: Gotschalch²⁸⁾-carl. II. Johannes Andree²⁹⁾-carl. II. (R. 268).

Jasperus de Bockwolde³⁰⁾ nobilis provincie Holtsacie ex Hyerosolyma (ubi factus miles siue eques auratus) rediens in monte Viterbiensi a latronibus circumventus et letaliter vulneratus Rome obiit in XVII domo hospitalis die 3 Marcii hora 19 post prandium anno d. 1497. Et sepultus in hospitali nostro, sepulturaque eius lapide fuit marmoreo decorata. Jussit in testamento Detleum fratrem ac suum heredem dicto hospitali ducatos auri in auro de camera viginti in Elemosina [persolvere] pro anima sua. (C. 243).

1497. Die IIII Martii recepi a Sacrista nostro carlinos decem et septem baiocen. tres provenientes ex oblacionibus in exequiis domini Jasperis de Bockwolde militis de Holtsacia et certis festis factis [qui faciunt] duc. I, boll. IV, den. VIII. (R. 268).

1408. Collecta in die Purificationis: Reuerendissimus p. d. episcopus Slesuicensis carl. V. (R. 271).

1498. Die XVI Martii recepi a Reuerend. d. Egerdo episcopo Slesuicensi inhabitatore secunde domus per manus domini Johannis Grasshoff ducatos septuagintocto ad rationem X carl. pro duc., et XII similes duc. dixit se exposuisse pro reparatione lecti et duarum voltarum et conductus aque et universis aliis. (R. 271).

1498. Die XXII Maii [Revision af Provisoren Johannes Burchardis Regnskab; blandt Revisorerne øverst]: Egerdus episcopus Slesuicensis manu propria. (R. 272).

1499. Collecta in die Purificationis: Reverend. dominus episcopus Slesuicensis carl. V. (R. 276).

1499. Die XXX Martii recepi a Reverend. domino epi-

scopo Slesuicensi inhabitatore secunde domus dicti hospitalis per manus domini Johannis Grasshoff camerarii sui ducatos vigintiquinque ad rationem X carl. pro duc., et quinque alios dixit se exposuisse in reparacione dicte domus, videlicet pro cancello facto supra fenestram cantine in via existentem carl. XXV, et carl. II pro plumbo, carl. VIII lapicide et mura-tori pro ipsa fenestra, carl. XIII copiiste pro registro in camera Romana et carl. II eidem pro copia comissionis; sunt pro pensione dicte domus sex mensium inceptorum prima aprilis proxime preteriti. (R. 277).

Johannes Cordes³¹⁾ de Havelberge, canonicus ecclesie s. Nicolai Novifori Magdeburgensis, archidiaconus Roschildensis, 1499, XVI Junii hanc fraternitatem assumpsit. (C. 83).

1499. Die prima Augusti recepi a Reverend. domino episcopo Slesuicensi per manus domini Johannis Grasshoff camerarii sui ducatos vigintiquinque ad rationem predictam, et quinque similes dixit se exposuisse in mattonata totius curie sue, pro pensione secunde domus hospitalis, quam inhabitat, sex mensium inceptorum prima die mensis octobris proxime preteriti. (R. 278).

R. p. d. Detleuus Pogwisch³²⁾ canonicus Slesswicensis a. d. 1499, 17 Augusti hanc fraternitatem assumpsit. (C. 83).

1499. Die XIII septembris recepi a R. p. d. episcopo Slesuicensi ducatos triginta ad rationem X carl. pro duc. pro pensione secunde domus dicti hospitalis quam inhabitat sex mensium inceptorum prima [die] aprilis proxime preteriti. (R. 278).

1499. 25de Sept. [Revision af Provisoren Johannes Borchardis Regnskab. Blandt Revisorerne øverst]: Ita est Egerdus episcopus Slesuicensis. (R. 279).

1499. Die VIII octobris recepi per manus domini Jo-hannis Borchardi magistri ceremoniarum duc. de carl. triginta nomine R. p. d. Egerdi episcopi Slesuicensis pro pensione secunde domus quam inhabitat sex mensium inceptorum die prima presentis mensis octobris, (R. 281).

Dominus Johannes Grasshoff clericus Lubicensis in artibus magister, in ecclesia S. Petri et Pauli Bardewicensis Verdensis

diocesis canonicus die 2 novembris 1499 huic fraternitati fuit annumeratus. (C. 83).

1499. Die secunda Nouembris fuit receptus in confratrem nostri hospitalis dominus Johannes Grasshoff de Lubeck, qui dedit pro elemosina carl. quinque. (R. 281).

Benedictus ex familia domus de Pogghewischen⁸³) nobilium Holtsacie, clericus Sleswicensis diocesis, canonicus Hildensemensis, juvenis magni ingenii ac preter etatem multe litterature, vix nactus 17 annos, immature obiit Rome die prima novembris a. d. 1499 ac sepultus in hospitali prope Jasperum de Bockwolde avunculum suum. (C. 243).

1499. Die secunda nouembris recepi ex altare de oblationibus factis illa die in Exequiis quondam Benedicti Pogghewisch Holtsatici, familiaris R. p. d. Egerdi episcopi Sleszuicensis, qui illa die sepultus fuit in hospitali, carlinos quatuor. Residuum, terciam partem, dedi domino Petro sacriste. (R. 281).

R. p. d. Eggerdus Durcap Hildensemensis, episcopus Sleszuicensis ac prepositus Hildensemensis, nec non sacri palatii apostolici causarum auditor sive locumtenens, et ecclesie Lubicensis Thesaurarius et canonicus, Qui dominus ante obitum suum ædificium novum cum stabulo subtus ac aula et cameris desuper in ortu domus secunde hospitalis, quam inhabitavit, impensa 300 florenorum renensium ipsius sumptibus extruxit hospitalique in testamento legavit libere, demptis paucis carlinis, quos jussit annuo dari in anniversario suo capellanis hospitalis, Obiit Rome die mercurii 6 mensis Novembris hora 16 vel quasi anno d. 1499. Et fuit sepultus die sequenti cum pompa in hospitali nostro ante altare maius, cuius anima requiescat in pace. (C. 198).

1500. Die XI Januarii recepi in sacristia presente domino Johanne Grasshoff carl. viginti ex oblationibus factis eadem die in Exequiis R. p. d. Egerdi episcopi Sleszuicensis, qui faciunt duc. II. (R. 282).

Anno etc. 1511 die lune 10 mensis Novembris reverendissimus dominus Ericus⁸⁴) archiepiscopus Nidrosiensis ascriptus fuit confraternitati huius hospitalis, cui pro parte ipsius data

fuit elemosina septem ducatorum auri de camera et II carlinorum. (C. 18).

1511. Die Lune X^a die mensis Nouembris recepi ab Antonio Weltzer⁸⁵) et sociis mercatoribus Romanam curiam sequentibus nomine R. d. Erii Archiepiscopi Nidrosiensis pro elemosina et in usum fabrice septem ducatos auri de camera ac julium unum et quattrinos nouos viginti, facientes in moneta antiqua duc. 9 carl. 3 quatt. 5. Et fuit ascriptus confraternitati huius hospitalis.

1512. Die VI Aprilis recepi a magistro Caspate Wirt⁸⁶) executore testamenti seu ultime voluntatis quondam Nicolai presbyteri de Datia apud sedem apostolicam defuncti, qui in hospitali unito presenti hospitali S. Andree nuncupato ad aliquot tempus hospitatus fuit, pro Elemosina in usum fabrice huius hospitalis procuracione ipsius magistri Casparis ordinatos ducatos auri in auro de camera octo, facientes in ducatis de carlinis monete antike ducatos decem et carl. quattuor. (R. 348).

Anno etc. 1512 die Sabbati II mensis Octobris venerabilis vir dominus Johannes Wulff⁸⁷), cantor et canonicus ecclesie Roschildensis ac serenissimi domini Johannis Datie etc. regis secretarius, legatus et nuntius ad sedem apostolicam destinatus, ac Detleuus Smiter decretorum doctor ac canonicus Hatfenensis⁸⁸) r. p. d. electi Roschildensis⁸⁹) orator, ad fabricam hospitalis Alamannorum beate Marie virginis de urbe obtulerunt ducatum largum unum.

Anno etc. 1512 die Sabbati secunda mensis Octobris recepi a venerabilibus viris dominis Johanne Wulff cantore et canonico Roschildensi et Ditleuo Smiter decretorum doctore canonico Hatfonensi R. p. d. electi Roschildensis oratoribus unum ducatum auri largum pro elemosina et in usum fabrice ecclesie hospitalis. Facit in moneta antiqua duc. 1 carl. III, q. X. (R. 350).

R. d. Johannes Slachek⁴⁰), sedis apostolice protonotharius, prepositus et archidiaconus Traiectensis nec non decanus Davantriensis Traiectensis diocesis ecclesiarum, Cesaree maiestatis apud sedem apostolicam nuntius, fuit adscriptus huic sancte confraternitati 1529 die 26 Septembris anno 6 S. D. Cle-

mentis pape VII, et obtulit pro elemosina pro divino cultu huius ecclesie ducatus aureos tres valoris jul. 30. (C. 25).

(c. 1532). Ego Petrus Szeber Danus⁴¹⁾ ad hoc celeberrimi sodalicii accitus consortium beate Marie virginis Theutonicorum lubens nomen dedi et pro cultu ampliando divino ducatum unum de camera obtuli. (C. 102).

(c. 1536). R. p. d. Joannes⁴²⁾, electus archiepiscopus Lundensis et confirmatus episcopus Roschildensis, Cesaree maiestatis consiliarius. Johannes Lundensis m. p. (C. 27).

Hartman von der Than, St. Johannis Ordens Prior ihn Dennemark, Comthur zu Uberlingen, Sultz und Colmar, den 4. Jan. 1615⁴³⁾. (C. 178).

Noter.

¹⁾ Litteratur til Animas Historie: Kerschbaumers Geschichte der Anima (1868) er baade ufuldstændig og upaalidelig. Som Exempel skal anføres, at han uden videre regner alle Nordboer ind under det tyske Rige. — Broderskabsbogen blev udgiven 1875 (Liber Confraternitatis B. Mariæ de Anima Teutonicorum de Urbe), men Udgiven kan ikke kaldes god. Det har været nødvendigt at gennemgaa selve Originalen, og Citaterne er efter dennes Sidetal — I Anledningen af Hospitalets 500-Aars Jubilæum udkom et Festskrift (XII Supplementheft der Römischen Quartalschrift 1899) af Monsignore Dr. Franz Nagl og Dr. Alois Lang, af hvilke den første giver en Fortegnelse over de ældre Dokumenter fra Hospitalets Arkiv, og den anden meddeler en Række Studier over Liber Confraternitatis og Liber Receptorum. — Endelig kan man nævne et lille godt populært Skrift af Th. Esser: Das deutsche Pilgerhaus S. Maria dell' Anima in Rom (1900).

²⁾ de Waal: Der Campo Santo der Deutschen in Rom 1896.

³⁾ I Nagls Udgave af Dokumenter fra Animas Arkiv findes ingen, der vedrøre danske.

⁴⁾ Pavelige Mønter: Paverne prægede i det 15de Aarhundrede en Guld mønt, som kaldes Zecchinus eller ducatus de camera. Julius den 2den slog betydelig bedre Mønter end sine Forgængere. Foruden de pavelige Mønter vare adskillige udenlandske Guldstykker i Brug i Rom, deriblandt Rhingyliden (ducatus renensis), hvis Værdi c. 1500 var noget mindre end den pavelige (som 9 til 10). — Af Sølv mønter findes carlinus, julius (giulio) og grossus. Carlinus er oprindeligt en neapolitansk Mønt, der har sit Navn efter Karl den 1ste; oprindeligt var det en stor Mønt, men dens Værdi formindskedes betydeligt, og

c. 1500 gælder den $\frac{1}{10}$ Dukat. Grossus er oprindelig Navnet paa de store Sølvmonter, som i det 13de Aarhundrede afløste den ældre Tids smaa denari (deniers); ogsaa den var sunket stærkt i Værdi i det 15de Aarhundrede. — Af Skillemonter fandtes bollendini, denari og quattrini. Bollendinus maa være den Mønt, der senere hedder baiocco og nu soldo. Denarus betyder i det 15de Aarhundrede en ganske lille Mønt. — I det 16de Aarhundrede prægedes andre Mønter, Guldscudi (efter 1539), testoni, Sølvscudi, Duploner o. a. Forholdet mellem disse forskellige Mønter angives for en senere Tid (det 18de Aarhundrede) paa følgende Maade:

- 1 duplono = 3 scudi 30 baiocchi (bollendini).
- 1 ducato di camera = 2 sc. 20 bai. = 11 fr.
- 1 scudo d'oro = 1 sc. 65 bai.
- 1 scudo d'argento = 100 baiocchi = 5 fr.
- 1 scudo d'argento = 10 giuli (paoli).
- 1 testone = 30 baiocchi.
- 1 giulio = 10 baiocchi.
- 1 carlino = $7\frac{1}{2}$ baiocchi.
- 1 grosso = 5 baiocchi.
- 1 baiocco = 5 quattrini = 12 denari.

Som man vil se, passe disse Opgivelser ikke ganske paa Tiden ved Aar 1500, især ikke paa Forholdet mellem Dukat og Carlin, der ganske sikkert i Rom som i Neapel var som 1 til 10. Naturligvis har Pengenes Købeævne været langt større end i vor Tid, men hvor meget, er det næppe muligt at sige. (Cinagli: *Le monete dei Papi* 1848. Engel et Serrure: *Traité de numismatique moderne* 1897).

⁵⁾ Hospitalet styredes af en Rektor og nogle Provisorier; de sidste valgtes aarligt af Broderskabets Medlemmer.

⁶⁾ E. Hildebrand i *Svensk historisk Tidsskrift* 1882 (Den svenske kolonien i Rom under medeltiden), suppleret 1883, fortsat af C. Bildt i Sv. h. T. 1895.

⁷⁾ Efter at Dudik i sin *Iter Romanum* havde henledt Opmærksomheden paa San Spiritos Broderskabssbog, blev dennes ungarske Navne udgivne af V. Bunyitay i *Monumenta Vaticana Hungariæ*, Series I, Tom. V (1889). De skandinaviske Navne har jeg afskrevet.

⁸⁾ Oprettelsen af Helligaandsklostret i København stadfæstedes af Paven 13de April, af Ordenens Generalpræceptor 25de April 1474.

⁹⁾ Broderskabet i San Spirito fornyedes ved en Bulle af Sixtus IV 21de Marts 1478; samme Dag indtraadte han selv med mange Kardinaler som Medlem.

¹⁰⁾ 24de Mai 1499 meddeles det i et Konsistoriemøde, at Egerdus er bleven afskediget som Orator for Kong Hans, og at Kongens Sekretær Johannes Conradi er udnævnt i hans Sted. (*Bibliotheca Barberini*).

¹¹⁾ En stor Del af de Mænd, der nævnes nedenfor, ere tyske, der

have faaet Kanonikater og andre Embeder i Danmark. Denne Liste kunde udvides betydeligt, da mange andre tyske især i Egerdus' Tid og især tilhørende Animas Broderskab (f. Ex. den senere Biskop af Lübeck Henrik Bockholt) fik lignende Begunstigelser. Jeg ser mig imidlertid nu ikke i Stand til at gøre denne Liste fuldstændig. — Det ovenfor omtalte Forhold vil desuden fremtræde med stor Tydelighed, naar Udgaven af Pavebreve vedrørende Danmark en Gang kommer.

¹²⁾ Det andet Lejdebrev fra Egerdus er udstedt 11te Juni 1494, Suppliken, hvori han ansøger om forlænget Permission, dateret 18de Februar 1495. — I begge Lejdebreve udtales det, at Egerdus drager til Stifterne Minden, Hildesheim, Verden, Bremen, Slesvig o. a. for at besøge Pavens og sine egne Anliggenheder, hvori det ogsaa ligger tydeligt nok, at han kun har tænkt sig Fraværelsen som ganske midlertidig.

¹³⁾ Sidst i September 1495 optræder Egerdus i Rom som Auditor i en Sag om et Præstekald i Ungarn.

¹⁴⁾ Jeg maa udtale en særlig Tak til Animas Rektor, Monsignore Nagl, for den Velvilje, hvormed han har stillet disse Bøger til min Raadighed.

¹⁵⁾ I Animas Arkiv findes tillige de to ældste Libri expositorum (1426—1485 og 1485—1515). I Følge Dr. Langs ovenanførte Afhandling indeholde de saa godt som kun Ting, der vedrøre selve Hospitalet. Jeg har ikke gennemgaaet dem.

¹⁶⁾ Notitsen findes i den ældre Del af Broderskabshogen, hvor Angivelse af Aar som Regel fattes. De omkringstaaende Navne ere fra Aarene 1427—30. — Wastunp turde være en Fejlskrivning for Vatnsthatha (Vanstad) i Færs Herred.

¹⁷⁾ Denne er maaske den Hans Ahlefeld, Søn af Heinrich Ahlefeld til Tørning, hvis Navn forekommer i Dokumenter indtil 1446.

¹⁸⁾ Biskop i Slesvig 1474—88.

¹⁹⁾ De omkringstaaende Navne ere mellem 1469 og 1472. — Johann Breide var senere Ærkedegn i Slesvig og afstod 1498 dette Embede til sin Søstersøn, Joachim Ahlefeld, mod en Pension af 30 flor. auri de camera. (Supplik ¹¹/₇ 1498).

²⁰⁾ Disse fire Indtegnelser ere foretagne med samme Haandskrift. Grev Ludvig af Helfenstein, der ogsaa hørte til Kongens Følge, var bleven indtegnet som Medlem adskillige Aar før.

²¹⁾ Nævnes i Ny kirkehist. Saml. VI, 561 som »regis Christierni acceptus et dilectus» (13de April 1474).

²²⁾ Hans Teiste valgtes til Biskop i Bergen 22de Juni 1474 + 1505.

²³⁾ Denne var Præst i Garding, nævnes 1488 ⁸/₇ som Kannik i Slesvig og Lübeck og præsens in curia, blev senere Kantor i Slesvig og døde c. 1506. (Utrykte Supplikker).

²⁴⁾ Fra nu af er Egerdus' Navn altid øverst i Listen over Brødrene. Han udnævntes til Biskop 1489, 8de April,

²⁶⁾ Søn af Claus Ahlefeld til Søgaard, fik et Vikariat i Lübeck 1488, et Kanonikat i Haderslev 1491, blev Ærkedegn i Slesvig 1498, død 1540.

²⁶⁾ Biskop Egerdus gav denne et Kanonikat og Præbende i Haderslev 1491, 4de Marts.

²⁷⁾ Nævnes som Kannik i Slesvig 1500 i en Supplik af 20de Maj.

²⁸⁾ Rimeligvis Goske Ahlefeld, den senere Biskop i Slesvig, der netop i disse Aar opholdt sig ved Kurien. 1496 ²⁷/₁₁ fik han et Kanonikat i Slesvig, 8de December samme Aar Embedet som Thesaurarius samme Sted 1497 ¹⁸/₇, stadfæstedes disse Udnævnelser.

²⁹⁾ Muligvis den Johannes Andree, in artibus magister, archidiaconus Vibergensis, der 1497 ⁸/₆ fik Provstiet i Børglum.

³⁰⁾ Maaske den Jasper Bockwold (Søn af Detlef Bockwold til Borstel), der var Amtmand paa Gottorp 1493–95 og døde barnløs

³¹⁾ Denne fik 1498 ¹⁰/₁₁ bl. a. Archidiaconatet i Roskilde, men afstod det atter, da han ikke var bleven anerkendt, mod en Pension paa 40 Dukater (1501 ¹⁸/₈).

³²⁾ Valgt til Biskop i Slesvig 20de December 1499, fik pavelig Anerkendelse 1502, død 1507.

³³⁾ Denne fik bl. a. 1496 ²⁴/₁ et Kanonikat i Hildesheim.

³⁴⁾ Erik Valkendorf udnævntes til Ærkebisp af Trondhjem 16de August 1510.

³⁵⁾ Anton Welser fra Augsburg, Chef for det mægtige Handelshus Welser og Vöhlín, der havde Faktorier over den største Del af Verden og udsendte Expeditioner til Amerika. Døde 1518.

³⁶⁾ Caspar Wirtt fra Stiftet Constanzt indtraadte i Broderskabet 1503, nævnes som Hospitalets Provisor 1508 og som sollicitator bul-larum 1509.

³⁷⁾ Se foran, S. 372.

³⁸⁾ Se Rørdam, Kbhvn.s Kirker og Klostere, S. 121 ff. Personalhist. Tidsskr. VI, 169 f.

³⁹⁾ Lage Urne, Biskop 1512–1529.

⁴⁰⁾ Turde være en nær Slægtning, maaske Broder af Didrik Slagheck, der var fra den samme Del af Tyskland.

⁴¹⁾ Peder Hansen Sebber, Kannik og siden Kantor i Lund (Rørdam, Hist. Kildeskrifter 2. R. II).

⁴²⁾ Johan Weze, Ærkebisp ³/₁ 1522, provideret med Roskilde Stift ¹/₁₂ 1530, Biskop i Constanzt 1537, † 1548. — 1536 lod Kejser Karl sig indtegne med et stort Følge. Det er rimeligt, at Wezes Navn, der findes tæt ved Kejsereens, er indtegnet samtidigt.

⁴³⁾ Sultz og Colmar ligge i Øvre-Elsass, Ueberlingen tæt ved Constanzt. Han kan have været titulær Prior over Ordenen i Danmark.